

El mite de Narcís en l'obra daliniana

Agnès Cruaïes

Partint de l'embrió clàssic -Ovidi- i servint-nos dels conceptes i aportacions del psicoanalista Freud, el narcisisme s'erigeix altra volta en la manifestació artística; plàsticament, Dalí.

És Narcís un personatge mitològic que ens evoca directament un dels més bells poetes llatins que la tradició ens ha conservat, Ovidi.

És Narcís fill de Liríope i el corrent del riu Cefis. En néixer, Tirèsies assegurà a la seva mare que tindria una llarga vida, si ell no s'arribava a conèixer ("*si se non noverit*", v. 348), condició que no fou entesa en un principi.

Ja a l'edat de quinze anys despertava el desig en nombrosos nois i noies. D'entre ells, una en sobresurt: la nimfa Eco. Tots, però, són rebutjats; així Nèmesi, recollint la súplica d'una de les seves víctimes, farà que Narcís senti estimació per la seva pròpia persona i, per tant, mai aconseguirà la possessió de l'objecte del seu amor ("*sic amet ipse licet, sic non potiat amato*", v. 405). Així un dia, havent-se apropat a les nítides aigües d'un estany, restà encisat davant de la seva pròpia imatge, sense adonar-se que era ell mateix el que s'esvaïa davant els inútils intents de besar-se. Aquesta impossibilitat el conduí a l'agonia i Eco l'acompanyà, repetint els seus laments, mentre encara es contemplava en les aigües de l'Estígia, i en el lloc on restà mort, hom hi trobà una flor de color safrà, el centre de la qual era envoltat per blancs p'etals ("*nusquam corpus erat; croceum pro corpore florem / inveniunt foliis medium cingentibus albis*", v. 509-510).

Com hem dit abans, és a partir de la lectura d'aquest fragment de les *Metamòrfosis* que ben segur Salvador Dalí s'inspirà a l'hora de pintar el seu quadre. Sabem que n'existeixen almenys dos esbossos i un poema on ja apareix la figura d'una mà transmutant, però en cap d'ells no apareix la figura final de Narcís que trobem en el quadre. En un dels dos apareix una figura femenina amb els braços estesos a la manera de suplicant envers la mà central, que molt bé podem identificar amb la desafortunada Eco, i la resta de figures que l'acompanyen podem molt bé ser tots els altres personatges desencisats.

En l'altre esbós l'escena canvia: la gran Mà-Narcís passa a un segon terme. A l'esquerra apareix una figura asseguda a terra, vestida i no nua com correspondria al Narcís clàssic, tal vegada perquè Dalí, com en moltes altres ocasions ha fet, es volgués representar a si mateix dins de l'escena. Aquesta figura en contempla tres més, unes dones i un ancià -representant potser el temps-, que s'inclinen a cap a la gran calavera que tenen als peus, símbol de la mort de Narcís.

Quelcom, però, degué fer canviar el pensament de Dalí, atès que és bastant distint el quadre definitiu. No està Narcís assegut al costat de les aigües, sinó dintre d'elles. Tampoc no descobreix la seva imatge en l'estany, sinó que té el cap recolzat sobre un dels genolls, reflexionant, talment com si Dalí s'hi identificués i assumís el propi personatge nític i nedités sobre quelcom que ja des de fa temps sap o intueix. És aquesta una postura cercada intencionadament per l'artista, atès que li pernetrà el desdoblament de la figura en una monumental mà que apareix en la meitat dreta del quadre. Aquesta nova imatge que apareix no és pas una figura renovada, ans tot el contrari: és un amà vella, amb esquerdes, devorada per les formigues, símbol de putrefacció en l'obra daliniana. Com ja hem dit, Narcís és dins d'unes aigües que caldria titllar d'heràclites, on tot canvia i res no roman.

Només per finalitzar, ens cal identificar els dos marcs geogràfics on es desenvolupen ambdós mites: Ovidi ens situa en la regió de Beòcia, on el mont Helicó és el punt més elevat. Dalí emmarca la seva metamorfosi en el seu Empordà natal, la més grega de les terres catalanes, amb el Canigó al fons, sobresortint en la carena, cim també carregat amb rica simbologia mitològica local.

(Extractes de la revista *Auriga* núm. 8)